

Što reći o ovim tezama Petera Sloterdijka? Na tragu Nietzscheovih teza, Sloterdijk nam je zapravo skicirao povijest filozofije-znanosti kao dekadentnu povijest: kao nijekanje života i bijeg od svijeta. Dakako da se svi ti elementi mogu uočiti u povijesti filozofije, kao i u povijesti teologije koju Sloterdijk ne spominje, ali koja očito pripada takvoj dekadentnoj povijesti. No, posve je tendenciozno i neutemeljeno čitavu povijest filozofije tumačiti kao bijeg od svijeta, kao nijekanje života. Njemački filozof ne uviđa ili ne želi uvidjeti različite vidove filozofije: njezine početka u divljenju, što Sloterdijk samo lakonski i ironično usput navodi, doprinos razumijevanju etike, politike i društva. Zapravo, filozofija se nije pojavila kao bijeg od svijeta, nego upravo kao način drukčije prisutnosti i angažmana u tomu istom svijetu. Osim toga, naš pisac uopće ne uviđa pozitivan naboj filozofije shvaćene i kao bijeg od svijeta. U tomu »andeoskom« bijegu od svijeta krije se upravo stvaralački odmak, kritika i mogućnost promjene postojećega svijeta i društva. Koliko god je onih deset »atentata« važno da se filozofijaznanost ne pretvori u stvaran bijeg od svijeta bez povratka u svijet, možda su stoga danas ponovno potrebna takva mjesta (samostani, sveučilišta), takve »heterotopije« (Foucault) koje će pružati kritičku mogućnost drukčijega pogleda na zbilju. Nije li danas sveučilište, ali i cijeli prosvjetni sustav, pa i sama Crkva, sve više određena tržišnom logikom interesa, konzumerizma i profita? Nije li to možda razlog zašto su ta mjesta prestala biti mjesta nadahnuća i stvaralačkoga pružanja otpora današnjemu

društvu? Naposljetku, nije li zapravo Sloterdijkov prijedlog »uvježbavanja u život« vrhunski način bijega iz svijeta? Sloterdijk sugerira današnjem čovjeku da se timotički uvježbava u sebe, da se učini umjetničkim djelom, bez ikakvoga interesa za današnje stanje društva, bez pogleda na patnju drugoga, bez suosjećanja s drugim. Paradoksalno, ali sam Sloterdijk čini ono što prebacuje samoj filozofiji.

Ivica Raguž

Ivana Ferić,
Vrijednosti i vrijednosni sustavi:
psihologijski pristup,

– Alinea, Zagreb, 2009., 160 str.

Kao što je autorica u uvodnom dijelu i sama navela, o vrijednostima i vrijednosnom sustavu neprestano se govori u kontekstu različitih znanstvenih polja i grana. Filozofsko-teološki pristup vrijednostima pridaje jedno značenje, ekonomija, politologija, antropologija i sociologija drugo, a psihologija nešto treće, odnosno kombinaciju socijalnoga i kognitivnoga pristupa.

U ovoj knjizi imamo cjelovit prikaz temeljnih psiholoških teorija vrijednosti i sustava vrijednosti od najranijih vremena pa do danas. Knjiga također ocrtava i razvojni put teorija i sustava vrijednosti putem empirijskih istraživanja, provjera i korekcija. U sklopu razvojnoga puta nama već poznatih teorija, autorica predstavlja i osnovna metodološka pitanja koja su se postavljala i još se uvijek postavljaju u psihologijskim istraživanjima, istraživanjima koja uključuju sustav vrijednosti.

Očito je da je knjiga plod dugoga i mukotrpnoga rada. Napisana je lako čitljivim jezikom, vrlo pregledno i sažeto, tako da je čitatelj u stanju vrlo brzo dobiti temeljiti uvid u teorije i pojmove vrijednosti te relativno brzo zaći u cjelokupnu problematiku objekata psihologije i psiholoških istraživanja.

U uvodnomu dijelu knjige autorica, sa znanstvenoga stajališta, predstavlja pojam »vrijednosti« kao duboko rasprostranjen društveni fenomen te predočava znanstvene dileme i debate u pokušaju definiranja vrijednosti, polazeći od socioloških definicija (Franz Adler, Kluckhohn) da bi se opširno zadržala na psihološkim poimanjima vrijednosti i vrijednosnih sustava (Lewin, Eysenck, Allport, Vernon, Lindzey i Rokeach, Super i Schwartz).

U prvomu dijelu knjige predočen je povijesni prikaz razvoja teorija vrijednosti od devetnaestoga i polovice dvadesetoga stoljeća sve do modernih vremena. Predstavljeni su stoga sljedeći teoretičari vrijednosti: Eduard Spranger (sa svojim tipovima ljudi), Allport-Vernon-Lindzeyjeva ljestvica (originalno poznata kao Allportov upitnik za ispitivanje vrijednosti), Morrisov prototipski pristup (mjeren njegovim proširenim upitnikom od 13 načina življenja), teorija vrijednosti Milтона Rokeacha, te trenutno najprihvaćenija Schwartzova teorija univerzalnih sadržaja i strukture vrijednosti. Na kraju prvoga dijela autorica se zadržava na usporedbi i povezivanju socijalnoga razumijevanja vrijednosti i kognitivnoga shvaćanja vrijednosti, dajući analizu znanstvenih diskusija o tomu kako je pojedinac svjestan svojih vrijednosti.

Drugi dio knjige bavi se empiričkim provjerama teoretskih postavki i metodološkim pristupima proučavanju vrijednosti. Predočena su brojna istraživanja na kojima je provjerena Schwartzova teorija univerzalnih sadržaja i strukture vrijednosti, a uključeno je i istraživanje same autorice provedeno u Hrvatskoj 2002. godine. U ovomu se poglavlju također analiziraju osnovna metodološka pitanja povezana s tehnikama pri mjerenjima vrijednosti

Treći dio knjige daje vrlo dobar uvid u postojeća istraživanja o vrijednostima te njihovu usporedbu s obzirom na socio-demografske varijable. U knjizi je na sažet i vrlo jednostavan način autorica uspjela predočiti kako spol, dob, obrazovanje ili socioekonomski status u velikoj mjeri određuju vrijednosne prioritete pojedinca kao i individualne razlike u poimanju vrijednosti. Autorica se na temelju analize dosadašnjih istraživanja potrudila staviti u psiho-socijalni kontekst i međugeneracijski prijenos vrijednosti, a proanalizirala je i kulturalne ili međunacionalne sličnosti i različitosti u dominantnim vrijednosnim ostvarenjima.

Važnost ove knjige očituje se i u tomu da je u ovomu poglavlju autorica predočila sva relevantna istraživanja o vrijednotama i vrijednostima u Republici Hrvatskoj od 1970-tih godina dvadesetoga stoljeća pa do danas, kao i sudjelovanje znanstvenika iz Hrvatske u europskim projektima »European Values Study« (Odsjek za sociologiju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, te Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu) i »European Social Survey« (Institut društvenih znanosti Ivo Pilar).

Imajući u vidu temu knjige, netko bi mogao očekivati puno opsežnije djelo s obzirom na mnoštvo koncepata i silnica koje zadiru u kompleksan fenomen proučavanja vrijednosti i sustava vrijednosti. Međutim, autorica je s izrazitom umješnošću i talentom za sintezu i izvanredno dobrim poznavanjem materije, uspjela povezati sve važne elemente mnoštva koncepata i prikazala ih u jednoj solidnoj cjelini.

Bogata citirana i navedena literatura, pretežno na stranim jezicima, relevantna je za temu rada i uključuje, kako suvremene tako i ključne radove starijega datuma.

Iako je knjiga pisana visokim standardom znanstvene metodologije, sadržaj se s lakoćom razumije jer se autorica pobrinula da sadržaj ovoga stručnog rada bude pristupačan i onima koji nisu previše upoznati sa psihologijskom terminologijom, a pogotovo ne s metodološkim procedurama mjerenja i rangiranja.

Stoga sam mišljenja da je autorica ovom knjigom izvršila vrlo zahtjevan i osjetljiv posao, pristupajući temi vrijednosti i vrijednosnih sustava vrlo znanstveno, temeljito i informirano, dok je u isto vrijeme sačuvala stil izričaja koji ovu knjigu može uvrstiti i u popularnu literaturu.

Razlozi zbog kojih bi se ovu knjigu moglo preporučiti su sljedeći:

1. Knjiga je izražajno dobar znanstveni prilog hrvatskoj znanosti na području psihologije. Originalna je, sadržajna, stručna i izvanredan je doprinos znanstvenicima koji se bave područjem opće, socijalne, kognitivne, a i

razvojne psihologije. Po kompletnosti pristupa ne zaostaje za svjetskom literaturom. Također treba istaknuti da je ova knjiga prvi sustavni rad posvećen temi vrijednosti u Hrvatskoj.

2. Autorica posjeduje izvanredan dar za sintezu, što dokazuje jednostavnim i razumljivim načinom pisanja. Knjiga je lako čitljiva i vjerujem da je lako dostupna, ne samo stručnjacima nego i široj populaciji.
3. Poseban, značajan doprinos sadržan je u trećemu poglavlju u kojemu su prezentirana istraživanja o vrijednostima i vrjednotama u Hrvatskoj. S obzirom da je pitanje vrijednosti i vrjednota od vrlo velikoga značaja za naše tranzicijsko društvo, uvjeren sam da ova knjiga nudi hrvatskim mlađim naraštajima psihologa, sociologa i antropologa poticaje i ohrabrenje za nova znanstvena istraživanja.

Ilija Živković

**Stephen Hawking – Leonard Mlodinow,
Der grosse Entwurf.
Eine neue Erklärung
des Universums (orig.
The Grand Design),**

– Rohwohlt, Hamburg, 2010.,
190 str.

Pročitavši najnoviju knjigu poznatoga engleskog matematičara i fizičara Stephena Hawkinga, »Veliki nacrt«, prvi dojam koji smo dobili mogao bi se opisati sljedećom rečenicom filozofa Ludwiga Wittgensteina: »Osjećamo da